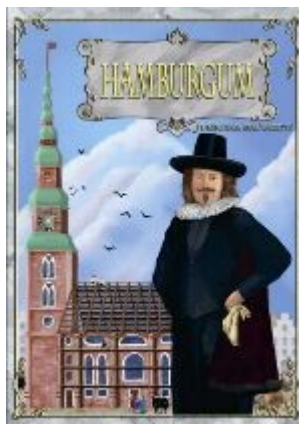

Civitas Hamburgum

Tervezte: Mac Gerdts

Kiadja: PD-Verlag

www.pd-verlag.de

2-5 játékos részére,
12 éves kortól,
játékidő 75-90 perc

A 17. századi Hamburg! Erős falak védik a harmincéves háború pusztításától. A protestáns menekülteknek köszönhetően Németföld legnagyobb, leggazdagabb városa; a templomtornyok és hajóárbcok sokasága már messziről hirdeti ezt.

A játékosok gazdag hamburgi kereskedőcsaládokat irányítanak. Üzemeikben sört, cukrot, posztót állítanak elő, majd hajóikkal külföldi piacokra viszik ezeket. Egyaránt küzdenek a legjobb házhelyek és a legjobb horgonyzóhelyek megszerzéséért; ám legfőképpen a templomoknak nyújtott adományok terén vetélkednek, mert nem a pénz, nem az áru az, ami igazán számít, hanem a hírnév.

A Civitas Hamburgum 2-5 játékos számára készült stratégiai játék, amelyben nincs a szerencsének semmi szerepe: nincsenek se kockák, se kártyák. A játékosok akcióikat a rota segítségével választják ki. A játéktábla másik oldalán Londinium (London) városa található - a két városban eltérő stratégiákra nyílik lehetőség.

Az alábbiakban először egy rövid bemutató olvasható, hogy példák segítségével mutathassuk be a játékot.

Rövid bevezető

Az alábbiakban egy játék első 6 fordulóját találjátok, megkönnyítendő a játékszabály megértését.

Előkészületek

Vörös, kék és zöld (ebben a sorrendben) játszanak, vörös a kezdőjátékos. A képen látható, hogyan helyezik el pontjelzőiket a pontsávon, hajójukat a kikötőben, az árukat az ártáblázaton, valamint az adománylapkákat a templomokon.

Emellett a templomok a templomtáblázatra kerülnek, a házak pedig a játéktábla megfelelő részére.

Minden játékos megkapja hajóit, korongjait, kap 1-1 árut, egy fát és egy téglát, valamint pénzt.

Első forduló

Vörös hasábját a rotán a *sörre* mozgatja, és elvesz 1 sört a bankból. **Kék** a *posztót* választja, és 1 posztót kap. **Zöld** az alsó *kereskedést* választja, és elad egy posztót 100 tallérért (egy hajóval csak egyféle áru adható el). Ha nem az eladást választotta volna, akkor vásárolhatott volna építőanyagokat, azonban egyszerre nem lehet eladni is és vásárolni is. Az első forduló után a játékosok előtt most ez található:

Második forduló

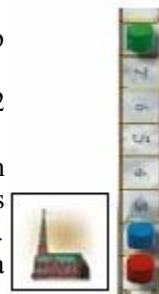

(A játékosok hasábjukkal az óramutató járása szerint lépnek a rotán. Legfeljebb három mezőt ingyen lehet mozogni, minden további mező 1 hírnévpontba kerül.)

Vörös jelzőjét egy mezővel előrébb mozgatja, az alsó *kereskedésre*, és eladja 2 sört 200 tallérért. **Kék** két mezőt lép előre, a *sörre*, és elvesz a bankból 1 sört.

Zöld a *templomot* választja, és 1 adománnyal támogatja a Sz. Miklós-templom építését. Bead 1 téglát a bankba, és elveszi a Sz. Miklós-templom 5 hírnévpontos adománylapkáját, valamint lerakja egy korongját a városra, a templom helyére. Úgy dönt, nyomban ki is értékeli az adománylapkát, így átforgatja azt, és a pontsávon lép előre 5 mezőt.

Harmadik forduló

Vörös a *templomot* választja, a Sz. Mihály-templom építését támogatja, bead 1 téglát és lerakja a templom helyére egy korongját. Ő is a kapott adománylapka kiértékelése mellett dönt, így kap 5 hírnévpontot.

Kék a *dokkokat* választja, bead 1 fát, építve egy új hajót. A 3-as horgonyzóhely tele van (3 játékos esetén minden horgonyzóhelyre csak 3 hajó fér), így onnét a hajók a 2-es horgonyzóhelyre mennek át, az új hajó pedig a 3-as horgonyzóhelyre kerül.

Zöld a *kereskedést* választja, vásárolva 2 téglát és 1 fát 100 tallérért.

A játékosok előtt most ez található:

Negyedik forduló

Vörös a *kereskedést* választja, és 200 tallérért vásárol 3 téglát és 2 fát. **Kék** is a *kereskedést* választja, elad 2 sört és 2 posztót összesen 400 tallérért (a 2-es horgonyzóhelyen lévő hajójával 2 árut tud eladni, a 3-as horgonyzóhelyen lévővel pedig 3-at is tudna).

Zöld a *céhházat* választja, és befizet 2 fát és 2 téglát, hogy megépítsen 2 házat. Egy sörfőző és egy kapitány házat építi meg, lerakva a két házhelyre egy-egy polgárát. (Szükséges, hogy a két házhely barna vonallal össze legyenek kötve akár egy olyan templommal, amelynek már adományozott a játékos, akár egy már megépült házával.) Elveszi és maga elé lerakja a két házat.

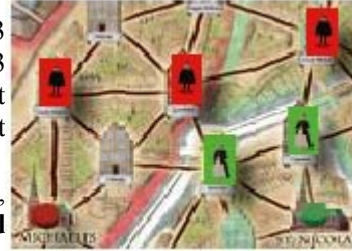
Minthogy egy kapitány házat is megépítette, a 3-as horgonyzóhelyre felkerül egy narancsszín repülő hollandi és egy zöld hajó. A sörfőzde megépítése miatt pedig a sör ára leesik 10 tallérral, 90 tallérra.

0	1	2	3	4	5
	E	E	R		
	S	U	G	A	R
	C	L	O	T	H
100	90	80	70	60	50

Ötödik forduló

Vörös a *céhházat* választja, bead 3 fát és 3 téglát, megépítve 3 házat: 2 takácsét és 1 kereskedőt. Lerakja a házhelyekre 3 polgárát, és maga elé veszi a három házat. A kereskedő miatt azonnal kap a bankból 100 tallért, a két takácsműhely miatt pedig a posztó ára 80 tallérra zuhan.

Kék *kereskedést* választ, és mert 4 mezőt lép hasábjával a rotán, veszít 1 hírnévpontot. 260 tallérért vásárol 3 fát és 3 téglát. **Zöld** a *sört* választja, és kap 2 sört.

Hatodik forduló

Vörös *kereskedést* választ, vesz 100 tallérért 2 fát és 1 téglát. **Kék** a *templomot* választja, és 2 adománnyal támogatja a Sz. Katalin-templom építését. Az első adomány miatt bead 1 téglát, a második miatt 1 téglát és 1 fát. Lerakja két korongját a templom helyére, elveszi a templom 5 hírnévpontos adománylapkáját, valamint a másik négy lapka közül választ még egyet. A polgárosat választja. A hírnévpontos adománylapkát ki is értékeli: átforgatja, és kap 5 hírnévpontot.

Zöld *kereskedést* választ, elad 3 sört, darabját 90 tallérért, valamint 1 cukrot 100 tallérért, tehát összesen 370 tallért kap a bankból.

Ezzel a példa véget is ért.

A játéktábla

Lerakat:
A megvásárlandó építőanyagok árai.

Rota:
Az akciók kiválasztására.

Pontsáv:
A hírnévpontok számontartására.

Templomtáblázat:
Itt van az összes templom. Aki befejez egy templomot, megkapja a feltüntetett bónuszpontokat.

Házhely:
Itt takácsműhely épülhet.

Házak:
Itt vannak a megépíthető házak.

Ártáblázat:
Innét olvasható le az áruk aktuális ára.

Adományok:
Itt vannak a Sz. Katalin-templom adománylapkái.

Adománytáblázat:
Innét olvasható le az adományok költsége.

Kikötő:
Az 1-es, a 2-es és a 3-as horgonyzóhellyel.

Templomhely:
Itt épülhet fel a Sz. Katalin-templom; a plábániát sárga határ övezi.

The board game board features a central map of Venice with various buildings and a harbor. A circular 'Rota' (action wheel) is located in the upper left, and a 'Pontsáv' (score track) is on the right. A 'Templomtáblázat' (temple table) is on the left, and an 'Ártáblázat' (price table) is at the bottom left. A 'Kikötő' (harbor) is at the bottom left, and a 'Templomhely' (temple site) is at the bottom center. A 'Házak' (houses) section is on the right, and an 'Adománytáblázat' (donation table) is at the bottom right. A 'Házhely' (house site) is in the center, and 'Adományok' (donations) are in the center. A 'Rota' (action wheel) is in the upper left, and a 'Pontsáv' (score track) is on the right. A 'Templomtáblázat' (temple table) is on the left, and an 'Ártáblázat' (price table) is at the bottom left. A 'Kikötő' (harbor) is at the bottom left, and a 'Templomhely' (temple site) is at the bottom center. A 'Házak' (houses) section is on the right, and an 'Adománytáblázat' (donation table) is at the bottom right. A 'Házhely' (house site) is in the center, and 'Adományok' (donations) are in the center.

Tartozékok

A bankban

- 45 árukocka: 15 sör (sárga), 15 cukor (fehér), 15 posztó (zöld)
- 49 építőanyag: 24 fa (barna), 20 tégl (narancsszín), 5 harang
- 30 adománylapka, minden templomhoz 5
- 35 ház (ebből 7 hivatal)
- 32 rézszínű tíztalléros
- 15 ezüstszerű ötventalléros
- 19 aranszerű száztalléros
- 6 templom
- 3 narancsszerű hajó (repülő hollandi)

A játékosoknál (5 színben: vörös, kék, zöld, sárga, szürke)

- 90 kétoldalas (férfi/nő) polgárlapka, minden színben 18
- 75 lapos korong, minden színben 15
- 25 hajó, minden színben 5
- 5 henger, minden színben 1
- 5 nyolcoldalú hasáb, minden színben 1

Egyéb

- szabályfüzet
- 5 összefoglalólap
- történeti adatok füzet

Előkészületek

Mindenki választ magának egy színt, és elveszi az ahhoz tartozó polgárokat, hajókat és jelzőket (korongokat, hengert és hasábot). Emellett mindenki kap:

- **3 árut:**
 - 1 sört
 - 1 cukrot
 - 1 posztót
- **2 építőanyagot:**
 - 1 fát
 - 1 téglát

Mindenki egy hajóját lerakja a 3-as horgonyzóhelyre, hasábját pedig a rota középső mezőjére.

A templomtáblázat minden mezőjére rakni kell egy templomot. Az ártáblázat első oszlopába le

kell rakni 1-1 sört, cukrot és posztót, így minden áru ára jelenleg 100 font lesz.

0	1	2	3	4	5
	B	E	E	R	
	S	U	G	A	R
	C	L	O	T	H
100	90	80	70	60	50

Minden templomhoz tartozik 5 adománylapka, ezeket a megfelelő adománymezőkre kell tenni. Mindig alulra kerül a polgáros, a házias, a hajós és az adományos lapka, a tetejükre pedig az 5 hírnévpontos lapka. A lapkákat képpel felfelé kell lerakni úgy, hogy templomos oldalul nézzen lefelé.

A hét számozatlan barna házat (az ún. „kék hivatalokat”) félre kell tenni, ezekre csak a haladó játékban van szükség. A többi a játéktábla megfelelő részére kell tenni. A hivatalok oszlopában az épületek az alábbi sorrendben legyenek: legalul az 1. (polgármester), azután a 2-4. (vikárius), legfelül az 5-7. (tanácsos). A többi árut, építőanyagot és a pénzt a játéktábla mellé kell készíteni.

Aki legutoljára járt templomban, az kezdi a játékot. Ő kap 1 hírnévpontot, ezt hengerével jelzi a pontsávon, valamint kap a bankból 10 tallért. Sorban, az óramutató járása szerint a többiek is hírnévpontot és pénzt kapnak, mindig 1 ponttal és 10 tallérral többet, mint a jobb oldali szomszédjuk: a második játékos 2 hírnévpontot és 20 tallért kap, a harmadik 3 hírnévpontot és 30 tallért, és így tovább.

Példa: A zöld játékos a kezdőjátékos, a balján a kék játékos ül, annak balján a vörös. A zöld játékos 10, a kék 20, a vörös 30 tallért kap.

Fontos, hogy a játék során a játékosok végig úgy tartják áruikat, építőanyagaikat és pénzüket, hogy azt a többiek mindig jól láthassák. A játékosok nem kereskedhetnek egymással, kölcsönt sem nyújthatnak egymásnak.

A játék célja és a játék vége

A játék célja

Minden játékos arra törekszik, hogy adományok révén a lehető legtöbb hírnévpontot gyűjtse össze.

A játékosok építőanyag (tégla, fa, harang) és pénz adományozásával segítik a hat templom megépítését, és cserébe adománylapkákat kapnak. Hogy pénzhez jussanak, a játékosok árukat termelnek és azokat eladják a banknak. Ebből a pénzből vásárolnak építőanyagot, amely egy részét eladományozzák, más részéből pedig házakat és hajókat építtetnek.

Egyes épületek a termelés volumenét növelik, mások másféle előnyöket biztosítanak. A hajók a külföldi piacokon történő eladást teszik lehetővé, márpedig az ottani árak jóval magasabbak a bank árainál.

Aki elsőként segíti adománnyal egy templom építését, mindig 5 hírnévpontot kap. A későbbi adományozók választhatnak a templom másik négy adománylapkája közül, és változó, hogy ezek hány hírnévpontot érnek: befolyásolják a hajók, a házak, az adományok száma. Minden templom az ötödik adomány után épül fel, és a templom befejezője bónuszpontokat kap.

A játék vége

A játék azonnal véget ér, amint felépül a hatodik templom. Ekkor a még nem kiértékelt adománylapkákat ki kell értékelni; továbbá minden árut és építőanyagot el kell adni a banknak, darabját 50 tallérért. Ezután mindenki hírnévpontokat vásárolhat, 100 tallért fizetve minden pontért. Az a játékos győz, akinek a legtöbb pontja van; egyenlőség esetén az érintettek közül az győz, akinek több pénze maradt.

A játék menete

A játékot a kezdőjátékos kezdi, a játékosok az óramutató járása szerinti sorrendben követik egymást. A soron lévő játékos úgy eldönti, hogy milyen akciót hajt végre, és hasábjával erre lép a rotán.

Amikor valakire először kerül a sor, szabadon eldöntheti, hogy a rota melyik mezőjére rakja jelzőjét. Később azonban legfeljebb 3 mezőt léphet jelzőjével, valamint még annyit, amennyi hírnévpontot fizet. Ha a játékos hírnévponttal fizet, jelzőjét ennyi mezővel mozgatja visszafelé a pontsávon; azonban senkinek sem lehet 0-nál kevesebb hírnévpontja. A jelzővel mindenképp lépni kell, ha tehát valaki ugyanazt az akciót szeretné végrehajtani, mint amit ezt megelőzőleg végrehajtott, 8 mezőt kell lépnie, vagyis 5 hírnévpontot kell fizetnie.

Példa: A játékos jelzője a cukor mezőjén van. Innét ingyen a templom, az egyik kereskedés és a posztó mezőjére léphet. Ha a céhház mezőjére szeretne lépni, 1 hírnévpontot kellene fizetnie, 2-t, ha a sör mezőjére, és így tovább. Ha újra cukrot szeretne termelni, 8 mezőt kellene lépnie, ami 5 hírnévpontjába kerülne.

Akciók

A rotán nyolc akciómező van, ebből három árutermelésre (sör, cukor, posztó), kettő (ugyanolyan) kereskedésre, három pedig építkezésre (dokkok, templom, céhház) szolgál.

Sör (Bier, Beer), cukor (Zucker, Sugar), posztó (Tuch, Cloth)

Minden játékos, amikor a termelést választja, minden áruajtából képes 1 kocka termelésére; ezenfelül minden megfelelő épület (sörfőzde, cukorfinomító, takácsműhely) plusz 1 kockát jelent. A termelésnek nincs költsége, és a játékos a bankból kapja meg az árukockákat.

Példa: A játékosnak nincs sörfőzdéje, de van három cukorfinomítója és egy takácsműhelye. Ha a megfelelő akciómezők valamelyikére lép, ezt kapja a bankból:

- sör: 1 sör
- cukor: $1 + 3 = 4$ cukor
- posztó: $1 + 1 = 2$ posztó

Kereskedés (Kontor, Trade)

Ezt az akciót választva a játékos **vagy** elad árukat, **vagy** építőanyagot vásárol a bankból. Egyazon akción belül nem lehet árut eladni és építőanyagot vásárolni.

A) Áruk eladása: A játékos hajói segítségével különben eladhatja áruit (sörét, cukrát, posztóját). Minden hajóra csak egyféle áru rakható; hogy pontosan mennyi áru rakható egy hajóra, azt a horgonyzóhely szabja meg. A 3-as horgonyzóhelyen lévő hajóra legfeljebb 3 (ugyanolyan) áru hajózható be; a 2-esnél lévő hajóra legfeljebb 2, míg az 1-es horgonyzóhelyen lévő hajóra legfeljebb 1. Az áruk ára a játéktábla bal alsó sarkán lévő ártáblázatról olvasható le.

0	1	2	3	4	5
B	E	R			
S		G	A	R	
C	L	O	T	H	
100	90	80	70	60	50

Ha a játékos nem tudja összes áruját behajózni, de megmaradt áruiból is szeretne eladni, megteheti, de minden így eladott árukockáért csak 30 tallért kap.

Az eladott árukockák visszakerülnek a bankba, és onnét a játékos megkapja ellenértéküket.

Az eladás nem befolyásolja az árakat, sem a hajók helyzetét.

Példa: A zöld játékosnak 3 söre és 2 cukra van. Jelzőjét a kereskedés mezőjére mozgatja, és az eladás mellett dönt. Az aktuális árak oldalt láthatóak.

A hajók most éppen így horgonyoznak a kikötőben:

A játékos egyik hajója segítségével eladhatja a 3 sört, a másik segítségével pedig eladhat 1 cukrot. A sör ára jelenleg 70 tallér, a cukoré 80, így a játékos $3 \times 70 + 1 \times 80 = 290$ tallért kap. Marad 1 cukra, amit eladhat a banknak 30 tallérért.

B) Építőanyag vásárlása: Ezen akció segítségével a játékos építőanyagokat (fát, téglát, harangot) vásárolhat a bankból. A lerakat táblázatáról olvasható le, hogy mennyibe kerül ez: minél több dolgot vásárol egyszerre, annál többre. Egyetlen építőanyag vásárlásáért 20 tallért, tíz építőanyag vásárlásáért viszont 600 tallért kell fizetni.

A játékos dönti el, hogy pontosan milyen építőanyagokat vásárol, egy kivétellel: egy játékosnál sosem lehet egynél több harang. A bank készlete elméletileg végtelen: ha kifogyna, például a pontsávon, a korongokkal jelezhető, hogy ki mennyit vásárolt.

Példa: 2 fáért, 2 tégláért és 1 harangért – tehát 5 építőanyagért – 200 tallért kell fizetni.

DÉPOT	
Number	Pound
1	20
2	50
3	100
4	150
5	200
6	260
7	330
8	410
9	500
10	600

Dokkok (Werft, Dockyard)

A játékos ezzel az akcióval építhet új hajókat. Minden új hajóért 1 fát kell befizetnie a bankba. Az új hajók a 3-as horgonyzóhelyre kerülnek.

Három horgonyzóhely van a játékban, és mindegyiknél legfeljebb annyi hajó lehet, ahányan vannak összesen a játékosok. Ha a 3-as horgonyzóhely teli van (a játék így kezdődik!), és új hajó kerülne ide, az összes hajó helyzete megváltozik:

- az 1-es horgonyzóhelyről az összes hajó visszakerül a játékosokhoz;

- a 2-es horgonyzónhelyről az összes hajó átkerül az 1-es horgonyzónhelyre;
- a 3-as horgonyzónhelyről az összes hajó átkerül a 2-es horgonyzónhelyre;
- az új hajó az üressé lett 3-as horgonyzónhelyre kerül.

Ha valaki több hajót épít, a visszakapott hajóját még ezen akció során újra megépítheti; ugyanakkor ha új hajót szeretne építeni a 3-as horgonyzónhelyen, nem veheti le az 1-es vagy a 2-es helyen lévő hajóit.

Példa: Négyen játszanak, a hajók helyzete:

A sárga játékos jelzőjét a dokkok mezőjére mozgatja, bead 2 fát a bankba és lerak a kikötőre 2 hajót. Az első gond nélkül lerakható a 3-as horgonyzónhelyre, ám az ezzel megtelt, és a második hajó lerakása előtt az összes hajót mozgatni kell. Az 1-es horgonyzónhelyen lévő hajóit mindenki visszaveszi a játéktábláról, majd ide átkerül a négy hajó a 2-es horgonyzónhelyről. A 3-as horgonyzónhelyről a hajók a 2-esre kerülnek, az új hajó pedig a 3-asra. A kikötő most így néz ki:

A sárga játékosnak még van két hajója, így még két fa beadásával azokat is megépíthette volna; akkor az a két hajó is a 3-as horgonyzónhelyre került volna.

Templom (Kirche, Church)

Az akció két lépésben hajtódik végre. **1. Adományok:** A játékos építőanyagok és pénz adományozásával segítheti egy általa megjelölt templom építését. Az akció során a játékos ennek a templomnak az építését több adománnyal is támogathatja.

A játéktábla jobb alsó sarkában található táblázatról olvasható le, hogy mekkorának kell lennie az adománynak.

- 1. adomány: 1 tégla
- 2. adomány: 1 tégla + 1 fa
- 3. adomány: 1 tégla + 1 fa + 20 tallér
- 4. adomány: 1 tégla + 1 fa + 40 tallér
- 5. adomány: 1 tégla + 1 fa + 1 harang + minden, a játéktáblán lévő saját polgárért 10 tallér

1	2	3	4	5
	20	40		

A játékos minden adományért kap egy adománylapkát, valamint egy korongját lerakja a játéktáblára, a templomhelyre. Az első adományért a játékos mindig az 5 hírnévpontot érő adománylapkát kapja; a többinél a még elérhető adománylapkák közül választ egyet. A játékos megszerzett lapkait képpel felfelé (templomoldalukkal lefelé) tartja maga előtt.

Példa: Sz. Mihály templomának építését már adománnyal segítette a vörös és a kék játékos.

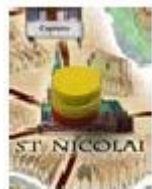
Most a sárga játékos támogatja az építkezést, meghozza mindjárt két adománnyal (3. és 4.). Ehhez 2 téglát, 2 fát és 60 tallért kell a bankba befizetnie, utána pedig rárakja két korongját az oszlop

tetejére.

Az ötödik adománnyal a templom felépül. A játékos, aki az ötödik adományt adta:

- elveszi a játéktábla bal felső sarkából a legfelső templomot és azt a városra, a templomhelyre rakja, visszaadva kinek-kinek onnét korongjait;
- annyi bónuszpontot kap, amennyi a templomtáblázaton látható ott, ahol a most elvett templom volt (az első elkészült templomért 8 hírnévpont jár, a másodikért 7, és így tovább);
- rárakja egy korongját erre számra annak jeleként, hogy ő templomépítő. Mostantól építkezései során nem kell ügyelnie a szomszédsági szabályokra.

Példa: A zöld játékosnak öt háza van. Jelzőjét a templom mezőjére rakja a rotán, és adománnyal támogatja a Sz. Miklós-templom munkálatait. Ez a templom eddig 3 adományhoz jutott. A zöld játékos a 4. adományért bead 1 téglát, 1 fát és 40 tallért, majd az 5. adomány miatt 1 téglát, 1 fát, 1 harangot, valamint 50 tallért (5 háza miatt). Ezután visszaadja a sárga és a vörös játékosnak korongjaikat, elveszi a templomtáblázatról a legfelső templomot, lerakva azt a Sz. Miklós-templom helyére.

Minthogy ez az első felépült templom, a zöld játékos kap 8 hírnévpontot. Végül a templomtáblázatra a most elvett templom helyére lerakja egy korongját annak jelölésére, hogy ő templomépítő.

2. Adománylapkák kiértékelése: A játékos dönthet úgy (akár tett most adományt, akár nem), hogy kiérték valamennyit eddig megszerzett adománylapkái közül. Ötféle adománylapka van, és minden templomhoz tartozik egy mindegyikből. A példában a (vörös) Sz. Mihály-templom lapkait használjuk.

	5 hírnévpont (elsőként mindig ezt a lapkát kell elvenni)
	1 hírnévpont minden, a játékosnál lévő adománylapkáért (beleértve ezt is) – az lényegtelen, hogy az adománylapkák ki vannak-e értékelve, vagy sem
	2 hírnévpont a játékos minden, a kikötőben lévő hajójáért.
	4 vagy 5 hírnévpont a játékos minden (bármelyik plébánia területén álló) adott típusú épületéért.
	3 vagy 4 hírnévpont a játékos minden, a plébánia területén lévő polgáráért (a katedrális esetén 1 hírnévpont a város területén lévő minden saját polgáráért).

Amikor a játékos kiértékeli egy adománylapkáját, akkor jelzőjével a kapott hírnévpontoknak megfelelő számú mezőt lép a pontsávon, majd képpel lefelé forgatja az adománylapkát. A játékos, aki a templom akciót választja, szabadon eldöntheti, hogy adománylapkái közül melyeket értékeli ki, és mindezt függetlenül attól, hogy az akció során tett-e adományt vagy sem.

Fontos: A templom akciójának végén a játékos előtt minden fajtából legfeljebb egy kiértékeletlen adománylapka lehet. Ha egy fajtából két adománylapkája van, a játékosnak legalább az egyiket ki kell értékelnie.

Példa: A sárga játékos két adományt tett a Sz. Mihály-templomnak, és elveszi annak két adománylapkáját. Miután ez megtörtént, az alábbi adománylapkák vannak előtte:

A játékos a Sz. Miklós-templom egyik adománylapkáját már korábban kiértékelt. 4 hajója van épp a kikötőben, valamint 3 polgára a Sz. Péter-templom plébániájában. Minthogy két hajós adománylapkája van, legalább az egyiket ki kell értékelnie, és $2 \times 4 = 8$ pont jár azért.

De a többi, még kiértékeletlen adománylapkáját is kiértékeltetheti, ha akarja: a másik hajóért is $2 \times 4 = 8$ hírnévpontot kapna, a zöld polgárosért $4 \times 3 = 12$ hírnévpontot, a vörös adománysért pedig $5 \times 1 = 5$ hírnévpontot, minthogy jelenleg 5 adománylapkája van.

Tipp: Érdemes a másik hajós adománylapkát is kiértékelni, mert a hajók könnyen elvesznek. A többinek viszont csak nőhet az értéke, csökkenni nem csökkenhet, így érdemes várni velük, hátha utóbb értékesebbek lesznek.

Céhház (Rathaus, Guildhall)

Ezen akció segítségével építhetők újabb házak.

A városban 28 házhely van. Amikor egy játékos jelzőjét a rotán a céhház mezőjére mozgatja, új házakat építhet: minden házáért 1 téglát és 1 fát kell beadnia a bankba. Ezután a játékos kiválasztja és lerakja maga elé a házakat, majd lerakja egy-egy polgárát a házhelyekre.

Tehát minden épületért:

- bead 1 fát és 1 téglát a bankba;
- kiválaszt és maga elé vesz egy házat;
- lerakja egy polgárát a házhelyre.

A játékos csak olyan házhelyen tud építkezni, amelynek szomszédságában van templomhely, rajta legalább egy, az ő adományát jelző koronggal, vagy van a szomszédságában olyan házhely, ahol már van egy polgára. A szomszédságokat barna vonalak jelzik.

Tipp: Aki még egy templomot sem támogatott adománnyal, az egyáltalán nem tud építkezni.

Aki bejezett egy templomot (ötödik adomány), az templomépitőnek számít, és rá többé már nem vonatkozik a szomszédsági szabály: bármelyik üres házhelyre építkezhet.

Tipp: A kész templomoknál már nincsenek korongok, de a megszerzett adománylapkákkal nyomon követhető, hogy ki támogatta adománnyal az adott templomot, és így építkezhet annak szomszédságába.

Ha a játékos ugyanazon akció során több házat is épít, akkor az előbb építettet szomszédságként már használhatja – így akár afféle „házlánc” építhető. A játékos bárhány házat építhet egy akció során, de ezek közül csak **egy** lehet hivatal. A hivatalok meghatározott sorrendben épülnek fel.

A termelőépületek (sörfőzdék, cukorfinomítók, takácsműhelyek) folyamatosan kifejtik hatásukat; emellett amint megépül egy ilyen épület, az adott áru ára véglegesen csökken 10 tallérral. (Minél több a termelőépület, annál több áru kerül a piacra, így az ár annál inkább lecsökken.)

Példa: A játékos épít egy sörfőzdét és két takácsműhelyt. Ennek következtében a sör ára 80, a posztóé 60 tallérra csökken.

A többi épület hatása egyszeri, akkor hajtódik végre, amikor megépül:

- **Kereskedő (3x):** A játékos kap 100 tallért a bankból.
- **Kapitány (3x):** Az egyik narancsszín repülő hollandi felkerül a 3-as horgonyzóhelyre. (Ezek semleges hajók, és ugyanúgy foglalják a helyet a kikötőben, mint a többi hajó, ugyanúgy mozognak egyik horgonyzóhelyről a másikra, és az 1-es horgonyzóhelyről kimozogva kikerülnek a játékból. Ha fel kell egy ilyen rakni, de a 3-as horgonyzóhely teli van, a hajók a hajóépítésnél leírtak szerint arrébbmozognak.) Ezután a játékos felrakja egy saját hajóját a 3-as horgonyzóhelyre.
- **Hivatal:** Hét ilyen épület van, és mindig csak a kupac legtetején lévő építhető meg.
 - **Tanácsos (3x):** A játékos annyiszor 10 tallért kap, ahány polgár van a játékosoknak összesen az összes plébánia területén. A tanácsos házának helyére most lerakott polgár is számít.
 - **Vikárius (3x):** A játékos annyiszor 10 tallért kap, ahány adományt tettek eddig a játékosok összesen az összes templom számára. Vagy az adománykorongokat kell összeszámolni, és hozzáadni minden elkészült templomért 5-öt, vagy a játékosok előtt lévő adománylapkákat kell összeszámolni.
 - **Polgármester (1x):** A játékos minden már elkészült templomért 60 tallért kap – az lényegtelen, hogy ki fejezte be a templomot.

Példa: A sárga játékos a céhházra mozgatja jelzőjét, majd 1 téglát és 1 fa beadásával felépít egy házat. A képen a városban lévő összes polgár és adománykorong látszik.

A sárga játékosal szomszédságban három üres házhely van (A, B és C), a lehetőségei pedig:

A) **Kereskedő:** A játékos lerakja a kiválasztott házhelyre polgárát, maga elé veszi a kereskedő házát, és kap a bankból 100 tallért.

B) **Takácsműhely:** A játékos lerakja a kiválasztott házhelyre polgárát, maga elé veszi a takács házát, a posztó ára pedig leesik 10 tallérral.

C) **Hivatal:** A játékos lerakja a kiválasztott házhelyre polgárát, majd maga elé veszi a hivatalnok házát a kupac tetejéről. Annak függvényében, hogy mi az:

- **Polgármester:** 0 tallér (nincs befejezett templom)
- **Vikárius:** 70 tallér a 7 adomány miatt (4 zöld, 2 vörös, 1 sárga)
- **Tanácsos:** 90 tallér a 9 polgár miatt (3 zöld, 2 vörös, 3 sárga, plusz az új sárga)

Tipp: Ha a sárga játékos a tanácsos házának felhúzása előtt épít egy másik épületet, például egy takácsműhelyt vagy a kereskedő házát, a tanácsos miatt nem 90, hanem 100 tallért kap. Ha viszont szeretne egy sörfőzdét építeni a Sz. Péter-plébánia területén, előbb a tanácsos házát kell megépítenie a C házhelyen (90 tallér bevétel), csak utána építheti meg második épületét, a sörfőzdét a szomszédsági szabály miatt.

Stratégiai tanácsok

Adományok, adományok, adományok: Jó az, ha sok házad van, sok árut, sok hajód, de önmagukban még nem adnak hírnevet. Ha túl sokat foglalkozol vagyonod gyarapításával, nem jut elég energiád az adományokra.

A rota kihasználása: Ha a kereskedésnél csak egy árut adsz el, ha a céhháznál csak egy házat építesz, ha a templomnál csak egy adományt teszel, elpazarlod fordulóidat. Csak néha érdemes ilyesmiket csinálni, például a játék elején, az első adománynál.

Haladó játék

A haladó játéknak két variánsa is van, de mindkettőben közös, hogy a hivatalok helyett a számozatlan, kék hivatalokat kell használni; az alapjáték hivatalaira viszont nincs szükség.

1. variáns: A játékosok szabadon válogathatnak a kék hivatalok között (de egy akció során továbbra is csak egy hivatal építhető meg).

2. variáns: A kék hivatalokat meg keverni, és így egy oszlopba lerakni. Mindig csak a legfelső látható, és csak ez építhető meg. Továbbra is egy céhház akció során csak egy hivatal építhető meg.

Tipp: A variánsnál szükséges a hivatalok ismerete, mert ellentétben az alapjáték hivatalaival, ezek nem a város általános fejlődését jutalmazzák, hanem az egyéni fejlődést, és ügyes stratégiával aknázhatók ki igazán. A haladó játék csak tapasztalt játékosoknak ajánlott!

A hivatalok hatása megépítésük után azonnali és egyszeri.

Kanokok (Domherr, Canon): A játékos egy tetszőleges templom építését támogathatja adománnyal, ráadásul ez az adomány csak 1 téglába kerül.

Céhmester (Zunftmeister, Guildmaster): A játékos annyiszor 30 tallért kap a bankból, ahány árukockája (sör, posztó, cukor) van.

Kikötőmester (Hafenmeister, Harbour Master): A játékos annyiszor 40 tallért kap a bankból, ahány hajója van összesen a kikötőben.

Dékán (Diakon, Deacon): A játékos annyiszor 30 tallért kap a bankból, ahány (kiértékelt és még ki nem értékelt) adománylapkája van.

Sekrestyés (Kirchenvogt, Sexton): A játékos annyiszor 50 tallért kap bankból, ahány templom építését támogatta már legalább egy adománnyal.

Építésmester (Baumeister, Master Builder): A játékos annyiszor 20 tallért kap a bankból, ahány polgára van összesen a városban (beleértve magát az építésmestert is).

Tisztviselő (Ammann, Civil Servant): A játékos annyiszor 40 tallért kap a bankból, ahány olyan plébánia van, ahol van legalább egy polgára (a tisztviselő is számít).

Példa: A vörös játékosnak 4 áruja van, a kikötőben pedig 2 hajója. A képen látható az összes polgára és adománykorongja.

Ha most felépítené egy hivatalnok házát:

- Céhmaster: 120 tallér (4 áru)
- Dékán: 90 tallér (3 adomány)
- Sekrestyés: 100 tallér (Sz. Miklós és Sz. Péter)
- Kikötőmester: 80 tallér (2 hajó)
- Főépítész: 100 tallér (4 + 1 polgár)
- Tisztviselő: 120 tallér (már van polgára a fehér és a zöld plébániában, a hivatalnok - az újabb polgár - pedig a kék plébánia lakója lenne).

Tipp: Ha a vörös játékos két házat is építene, először egy takácsműhelyt a sárga plébánia területén, és csak azután a hivatalnok házát, a főépítész 120 tallért adna neki, a tisztviselő pedig 160 tallért.

Gyakran feltett kérdések

Pontosan mikor van az adománylapkák kiértékelése?

A játékosnak, hogy kiértékelhessen adománylapkát, a templom mezőjére kell lépnie a rotán.

Kivétel: A játék végén minden, még ki nem értékelt adománylapkát ki kell értékeln.

Vissza lehet vonni az adománylapkák kiértékelését?

Nem, a kiértékelés végleges. Minden kiértékelt adománylapka a játék végéig képpel lefelé fordítva marad.

Kereskedelem során lehet vásárolni is és eladni is?

Nem.

A tartozékok mennyisége korlátozott?

Mindenkinek csak 5 hajója van, és mindenkinél csak 1 harang lehet. Az áruk és a többi építőanyag elvileg korlátlan mennyiségben áll rendelkezésre: ha valamelyikből ideiglenesen kifogyna a bank, a virtuális példányok a pontsávon, egy korong és a ráhelyezett áru/építőanyag segítségével nyilván tarthatók.

Van valami különbség a polgárok két oldala (férfi és nő) között?

A játék szempontjából semmi.

A további kérdésekkel az alábbi címet lehet megkeresni: www.pd-games.com/hamburgum

A játék születése

Hamburg a 17. században virágzó város volt, így nem csoda, hogy ez az időszak egy stratégiai játék ihletője lett. Hamburg büszkeségei a templomok voltak, amelyeket ebben a században felújítottak, részben új tornyokkal láttak el. A legfontosabb a Sz. Mihály-templom volt, amelynek építése 1649-ben kezdődött el, és ez volt a 17. századi Németország legnagyobb temploma, egyben az evangélikus ellenpárja a müncheni Sz. Mihály-templomnak. Habár 1750-ben elpusztította egy villámcsapás, barokk utódja ma is Hamburg szimbóluma.

Köszönetet szeretnék mondani dr. Wiechmannak, a Hamburgi Történeti Múzeumból, valamint apámnak, a harmadik generációs hamburgi vikáriusnak, aki megnyitotta előttem a régi templomi levéltárakat. Köszönetet mondok még Peter Eggertnek, aki egykor sörfőzőinas volt Hamburgban, aki felkarolta ezt a vállalkozást, és aki bemutatta a 2007-es Gathering of Friends-en a játékot. Barátom és kiadóm, Perer Dörsem nélkül sosem lett volna meg a játék: könyörtelen volt az első prototípusok gyenge pontjainak felkutatásában, és rengeteg energiát fektetett a játék fejlesztésébe. Matthias Catrein rajztehetségével támogatott, miként tette már az Imperiónál is.

Micsoda, megint rota? Az Antique és az Imperial után a kérdés elkerülhetetlen; ám a számtalan tesztjáték azt bizonyította, hogy a döntés helyes volt. Számtalan játékos tesztelte a játékot, kritikai észrevételeikkel segítve a fejlesztést, közreműködve a szabályok fordításában is. Köztük különös említést érdemel Stephan Borowski, Ralph Anderson, Peter Hawes, Mark Bigney, Patrick Korner és a Terminal City Gamers, a hamburgi Rieckhof játékosai, valamint a hamburgi játékfejlesztők összejeveteleinek résztvevői. Emellett feleségem, Kathia is tesztelte a játékot, és nagyon is tetszett neki.

*Hamburg, 2007. szeptember
Mac Gerdts*

Történelmi adalékok

Mária-dóm

A Mária-katedrális őse valószínűleg az a keresztelőtemplom volt, amelyet Nagy Károly alapított 810-ben. 831-ben a bencés szerzetes Ansgart kinevezték Hamburg érsekének, valamint Skandinávia misszionáriusának. Miután 845 nyarán a vikingek elfoglalták a várost, a hamburgi érsekséget egyesítették a brémai püspökséggel, és az érsek Brémába költözött, habár továbbra is hamburgi érseknek címezték.

A középkorban a katedrális volt a város legfontosabb épülete. Fő jellemzői – egyetlen torony, hatalmas főhajó – egyértelműen visszaköszönnek a többi hamburgi templomon. 1520-ban, néhány évvel Hamburg evangélikus hitre

térése előtt a dómot kétemeletes, hatrészes melléképülettel, az ún. Schappendommelal bővítették. Ez az épületrész 1804-ig számos célt szolgált, például kiállításokat, vásárokat tartottak benne, így a nagy karácsonyi vásárt (a Szentlélek mezején tartott nagy hamburgi vásárt ma is „dómnak” (Dom) nevezik). A reformációt követően a katedrális a katolikus kisebbség kezén maradt, tanúskodva a város hűségéről a császár és a birodalom iránt, ám a polgárok egy elfogadhatatlan hit népszerűtlen épületeként tekintettek rá. 1804-ben a dóm a város kezelésébe került, és szinte azonnal le is romboltatták.

Szent Péter-templom

Hamburg legrégebbi plébániája, első említése 1195-ből származik. A templom az óváros legmagasabb pontján áll, kilenc és fél méterrel a tengerszint felett. Az elülső ajtót díszítő bronz oroszlánfej, amely a torony 1342-es alapítását ünnepli, az egyik legrégebbi, ma is létező hamburgi műalkotás. A főépület 1418 körül készült el, egy új hajó hozzáadásával. 1514 és 1516 között 453 márkáért új csúcsos templomtornyot építettek. 1679-ben felújították a templomot, és továbbfejlesztették az 1512-ben készített orgonát. A Nagy Tűz idején, 1842-ben a Szent Péter-templom is leégett, az eredeti másolataként felépített új templomot 1849-ben szentelték fel. A 20. század első felében a plébánia szinte minden lakóját elveszítette, ahogy a lakóépületek helyén iroda- és raktárházak épületek; ma körülbelül százan tartoznak csak a plébániához. A II. világháborús bombázásai során a templomot nem érték súlyosabb sérülések. Ma a templom afféle az egész város afféle „felajánlási templomának” számít, körülbelül 300 önkéntessel.

Szent Miklós-templom

A Komlópiacnál (Hopfenmarkt) 1195 körül épült Szent Miklós szentélye, amelyet 1240-ben nagyobb, gótikus téglatemplom váltott fel. 1384 és 1400 között kibővítették a templomot, és egy toronnyal is ellátták. A torony villámcsapás miatt teljesen leégett 1589-ben, de 1593-ban már újra állt; azonban 1644-ben le kellett rombolni, mert a templom falain veszélyes repedések jelentek meg. 1657-58 során Peter Marquardt ács új tornyot épített, amely 122 méteres magasságával és kupolagömbjeivel messziről meghatározta a város látványát. 1663-ban felújították a harangokat, és további huszonhetet készítettek. Az elkövetkező években a tanácsosok adományából új oltár és keresztelőmedence készült, valamint nagy összeggel támogatták a templomot, hogy ott minden tizennegyedik napon imádkozzanak a szegényekért. Az 1842-es Nagy Tűz idején ez a templom volt az első középület, amely leégett – a közeledő lángok miatt félbe kellett szakítani a déli istentiszteletet. Az elpusztult középkori templom helyén neogótikus stílusban épület fel az új templom 1874-ben, és tornya a maga 147,3 méteres magasságával akkoriban a világ legmagasabb épületévé avatta (még ma is ez a harmadik legmagasabb templomtornyó Németországban). Maga a templom jórészt megsemmisült a II. világháborús bombázásokban, ezért a főhajót lerombolták és köveit az Elba medrének megerősítésére használták. A torony mai is egyfajta háborús mementőként áll. 2005-ben lift készült a lift, amely megkönnyíti a feljutást a tetejére, ahonnan kiváló kilátás nyílik a városra.

Szent Jakab-templom

1225-ben említik először a városon kívül, a zarándokok útján (a későbbi Macskakő utcán) álló templomot. A Szent Jakab-plébánia a hamburgi szegények plébániája volt. A templom építése túl vontatottan haladt, így a polgármester IV. Ince pápához fordult segítségért. A pápai búcsúlevél 40 napi pokolbéli szenvedést engedett el mindazoknak, akik támogatták a templom építését. 1580-ban az addig kicsi, egyetlen harangos tornyot új, nagyobb toronyra cserélték le. 1610-ben új szószéket készítettek, 1652-ben új keresztelomedencét. 1659-ben felújították a templomot. Arp-Schnitger 1690-ben készítette el a hírneves hatvan regiszteres, négyezernél is több csöves orgonát, Észak-Európa legnagyobb barokk orgonáját. A II. világháború során a templomot több találat érte, és a torony bedőlt a főhajóba. 1963-ra a templomot újjáépítették középkori minták szerint, leszámítva a modernebb toronysisakot.

Szent Katalin-templom

A Szent Katalin-kápolnát a 13. század közepén alapították, amikor gátakkal újabb földterületet hódítottak el a tengertől a város számára. A plébánia első lakói hajóácsok, halászok, sörfőzők voltak, utóbb megjelentek a Brook-negyed gazdag kereskedői is. A kápolna tornyának alsó része egyike Hamburg legrégebb álló épületrészeinek. A mocsaras altalaj miatt a templom állandó veszélynek volt kitéve, és folyamatosan megerősítésre szorult. A most is látható barokk torony Peter Marquardt ács munkája. A toronysisakon látható az ún. „Katalin koronája”, amely a kalóz, Klaus Störtebecker aranyából készült. A templom számos alkalommal volt vallási viszályok helyszíne. Itt tartották az első hamburgi evangélikus istentiszteletet; a felvilágosodás idején

a rektor, Johann Melchior Goeze itt vitázott a keresztény igazságokról Gotthold Ephraim Lessinggel. A templom egyik orgonistája a híres Jan Adam Reinken volt, akinek kedvéért egy ízben J. S. Bach elzarándokolt Hamburgba, és aki az egyik alapítója volt a Hamburgi Operának. A II. világháború során a templomot súlyos sérülések érték, és a belseje teljesen kiégett. A templomot kívülről a régi tervekkel követve állították helyre. Ma a templom egyetemi templomként működik, és egyházi zenei központként ismert.

Szent Mihály-templom

A forgalmas kikötő és a virágzó kereskedelmi központ okán a város elegendő bevételhez jutott a 17. században ahhoz, hogy 1616-1625 között áttörhetetlen falrendszerrel védelmezzék magukat a harmincéves háború fenyegetéseitől. Az erődítmény része volt huszonkét bástya, amelyek a holland hadmérnök, Johan van Valckenburgh tervei szerint épültek fel; ugyanő az Alster már eddig is szabályozott medrét kettéválasztva két tavat (a Külső-Alstert és a Belső-Alstert) alakított ki, jelentősen megnagyobbítva nyugat és észak felé a város területét. Néhány éven belül az újonnan kialakított, védett terület lakossága húszezer főre nőtt, így szükségessé vált egy új templom felépítése. A Szent Mihály-templom építése 1649-ben kezdődött el, és 1661-ben szentelték fel. 1669-re fejezték be a Peter Marquart ács által irányított toronyépítést. A 17. században ez volt a legnagyobb német templom, és evangélikus ellenpárja volt a müncheni Szent Mihály-templomnak. 1685-ben a város a plébániát az ötödik fő plébániaként ismerte el. 1750-ben villámcsapás miatt kitört tűzben elpusztult a templom, helyén 1782-re épület fel az új templom. 1906-ban ez a templom is leégett, de az 1782-es minták szerint újjáépítették. 1952-re helyreállították a II. világháborús rombolásokat, 1983 óta folyamatosan felújítják a templomot. Dél előtt tíz órakor a 132 méter magas, rézfedeles toronyból trombitakoncert hallható. A toronyban kialakított kilátóhely 449 lépcsőn felhágva, vagy lifttel érhető el. A templom már messziről látható volt az Elbán érkező hajókról, és ma is Hamburg szimbólumának számít.

Egyház és város

Adómentességük, kihasznált előjogaik és erkölcstelenségük miatt a középkorban a klérus tagjai folyamatos konfliktusban álltak Hamburg polgáraival. A tizenkét templomban mintegy 250 klerikus volt, ehhez jöttek még a rendházak szerzetesei és apácái, akiket mind a városnak kellett ellátnia. Emiatt a város nagyon hamar, különösebb viták nélkül, békésen áttért az evangélikus hitre. Kinevezték Luther egy társát és közeli barátját, Johannes Bugenhagent, hogy alkossa meg az új egyházi szabályzatot. A város és az egyház egységének biztosítására Hamburg városa felügyeli az evangélikus egyházat. 1530 és 1561 között az egyház ezüstvagyonát jórészt konfiskálták, eladva és beolvasztva. Betiltották a pápa tiszteletét, Szűz Mária imádatát, a latin nyelvű misézést. Még a város alapokmányát is megváltoztatták: a tanács által hozott törvényekhez és rendeletekhez immáron szükséges volt a „polgárság”, a hamburgi parlament hozzájárulása. 1529-től 1859-ig a parlamentet Szent Péter, Szent Miklós, Szent Jakab és Szent Katalin plébániája lakóinak képviselői alkották, illetve 1685-től a Szent Mihály-plébánia is küldött képviselőket. 1919-ig a város felügyelte Hamburg Egyházát. Először 1933-ban állították az egyház élére püspököt, azt is csak a Führer rendeletére. 1992-ben Maria Jepsen személyében beiktatták világ első evangélikus női püspökét.

Céhház és tőzsde

1290-ben a Vigaszhídnál (Trostbrücke), a Szent Péter- és a Szent Miklós-plébániák határán épült fel a hamburgi céhek központja. Ezt követően itt kialakult a városközpont kirakodóhíddal, vámhivatallal, daruval, hídmérleggel. A céhház először kétemeletes 26-szor 18 méteres téglapépület volt. 1559-ben a bal oldalon egy udvart építettek hozzá, 1649-ben a jobb oldalán egy háromemeletes oldalszárnyat. Annak jeleként, hogy a város a Német-római Császárság része (egyben tiltakozva a dán igények ellen) a homlokzatot német császárok szobraival díszítették.

Németország első tőzsdéjét 1558-ban alapították meg a céhház közelében, és 1577-1583 között épült fel egy amszterdami építész tervei alapján. Az 1842-es Nagy Tűzben mind a céhház, mind a tőzsde leégett – a céhházat magát igazából felrobbantották annak reményében, hogy így sikerül útját állni a tűznek. Az új céhház csak 1897-re készült el mai helyén – megintcsak a hamburgi tőzsde szomszédságában.

Sör

A középkorban Hamburgot a „Hanza sörfőzdéjeként” emlegették, és valóban, Hamburg áruinak egyharmadát a sör jelentette. Hamburgi sört vásároltak Franciaországban, Angliában, Spanyolországban, Németalföldön, Skandináviában, Poroszországban és Lengyelországban. 1411-ben a városi tanács megtiltotta, hogy a sörfőzéshez csöbrökben szállítsák a kanálisok és a kutak vizét. Ettől fogva a sör főzéséhez az Alster csöveken érkező vizét használták, ami sokan javított a sör minőségén. Legjobb időszakban ötszáznál is sörfőzde működött Hamburgban, de 1689-re ez a szán leesett százhúszra, ahogy az emberek mind több teát, kávét, bort és égetett szeszt ittak. Ráadásul ahogy mind szennyezettebb lett az Alster vize, úgy romlott a sör minősége is. Mindazonáltal Hamburgban a sör és a limonádé keveréket ma is „Alstervíznek” (Alsterwasser) nevezik.

Cukor

Miután a 16. században a spanyolok elfoglalták Antwerpent, számos protestáns menekült Hamburgba, ahol azután cukorfinomítókat alapítottak. Az 1660-as években a francia-holland háború újabb menekülthullámot indított el, és a cukoripar rendkívül nagymértékűvé vált. Úgy kétszáz éven át a cukorfőzés (ahogy erre felé nevezték) a város egyik legfontosabb ipara volt. A nyersanyagot Latin-Amerikából importálták, előbb francia és holland kikötők közbeiktatásával, utóbb közvetlenül, illetve spanyol kikötőkön át. A hajók gyomrában a cukornád hordókban, ládákban, zsákokban utazott, ezeket a kikötőből dereglyéken

szállították a vízparti raktárakba, ahová csigákkal, csörlőkkel emelték be az árut. A 18. század közepén körülbelül 350 cukorfőző dolgozott Hamburgban, de a különféle kisegítő iparokat figyelembe véve 1800-ban a város 125 000 lakásából kb. tízezer dolgozott a cukoriparban. A cukor jó minősége okán Hamburg kvázi monopolizálta a lengyel, orosz, észak-európai piacokat és a németek egy részét is. A cukor tisztítására használt vizet utána szeszfőzésre használták. Miután Napóleon elfoglalta Hamburgot, a cukornádimport megszűnt egy időre. A hamburgi cukoripart újabb csapás érte, amikor Poroszország, Oroszország és Ausztria magas importvámokat vezetett be, elsorvadásának oka pedig a cukorrépa elterjedése volt.

Posztó

Habár a posztóipar első említése 1375-ből származik, a 16. századi antwerpeni menekültek virágoztatták fel ezt az ipart is: 1560-ban már 57 takács működött, kihasználva az Alster mentén már megépült vízimalmokat. A posztóipar olyannyira nyereséges volt, hogy a takácsok céhe finanszírozta 1583-ban a tőzsde megépítését. 1690 körül jött létre egy kalikónyomó üzem, hamarosan évente tízmillió méternyi nyomott kalikót exportálva. Hamburg számos utcaneve ma is ezen ipar emlékét őrzi. A 19. század elején az ipari termelés fellendülésével a takácsmesterek eltűntek a süllyesztőben.

London

A 17. században London volt Anglia legnagyobb városa a maga félmillió lakosával - ez több, mint a Londont követő ötven legnagyobb angol város összlakossága! A belváros (a City) volt Anglia üzleti központja, legnagyobb piaca és legforgalmasabb kikötője. A városfallal és a Temzével határolt városrész csak egy kis része volt Londonnak, minthogy a legtöbb londoni a környező külvárosokban élt; a gazdagok is szívesebben éltek távol a zsúfolt, mocskos, egészségtelen belvárostól.

Az itteni Nagy Tűz 1666-ban dühöngött, szeptember 2-tól 5-ig, elpusztítva 13200 lakóházat, 87 plébániatemplomot, a Szent Pál-katedrális és a város tisztviselőinek hivatalait is. Úgy becsülik, a római falakon belül élő mintegy nyolcvanezer emberből hetvenezernek veszett oda az otthona. Több radikális javaslatot félresöpörve végül a belváros lényegében a középkori utcaszerkezetet megtartva épült újjá. A tűz által elpusztított 87 templomból 51-et építettek újra; a legtöbbnek (köztük a Szent Pál-katedrálisnak) a munkálatait Sir Christopher Wren irányította. Wren irodájának tervei azóta is az angol templomépítészet mintái.

A Narancs és citrom („Oranges and Lemons”) régi, gyaníthatóan 17. századi angol altatódal, amelyben megszólal több londoni templom harangja:

„Narancs és citrom, bongja St. Clement harangja,
Tartozol tíz fityinggel, St. Martin így csilingel,
Mikor adod meg? kérdi komolyan az Old Bailey,
Majd ha lesz vagyonom, zengi a Shoreditch-templom.
Mikor lesz pénze néki? kacagja őt a Stepney,
Én nem tudom, zúgja Bow öreg harangja.
Ágyad fejéhez itt jön egy fáklya, itt meg egy balta, fejed levágja.
Kipp-kopp-kopp-kopp, az utolsó ember halott.”
(A vers több sora megtalálható George Orwell 1984 c.
regényében, Szijgyártó László fordításában. A dölten
szedett sorok saját fordításaim. - A ford.)

Thaur

2007.11.6.

A fordítás során igyekeztem a lehető legnagyobb gondossággal eljárni, ám korántsem lehetetlen, hogy a fordítás hibát, hibákat tartalmaz. Ha ilyenekkel találkozol, kérlek, írd meg nekem az alábbi címre: thaur@freemail.hu. Köszönöm!